

*СІЛЬЧЕНКО С.В., студентка групи ПС-71м(з),
Вінницького інституту Університету «Україна»*

ПСИХОКОРЕКЦІЯ ПРОЯВІВ РИЗИКОВОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Підлітковий максималізм, відсутність досвіду, мотивацій, розуміння та підтримки, цікавість і бажання спробувати різні сторони «дорослого життя», тиск однолітків або друзів більш старшого віку, популяризація в соціальних мережах «модних» розваг, і, що найстрашніше, втрата сенсу життя призводить до ризикованої поведінки [4]. В результаті маємо такі явища, як наркоманія, алкоголізм, захворювання, що передаються статевим шляхом, вибір між пологами і аборт, суїцидальна поведінка, летальні наслідки в ході екстремальних розваг, булімія, анорексія, захворювання внаслідок інтернет-залежності, захоплення езотеричними вченнями, участь в діяльності релігійних сект, асоціальних субкультур, експерименти з власним тілом [2].

У багатьох випадках, порушення норм неповнолітніми не становлять суспільної небезпеки, але вони можуть бути небезпечними і, в разі відсутності своєчасного реагування вихователів і суспільства, можуть призвести до деформації особистості. Тому вивчення самої суті, з'ясування і дослідження причин ризикової поведінки та людей груп ризику і розробка програм з психокорекції набувають все більшої актуальності як в Україні, так і в усьому світі [1].

Мета статті: здійснити аналіз ефективності програми психокорекції ризикової поведінки підлітків.

Поведінка в умовах ризику, фактори, що її визначають, вже давно стали предметом психологічного дослідження (А. Альгін, Ю. Жуков, Ю. Зубок, Т. Корнілова, В. Петровський).

Як закордонні, так і вітчизняні дослідники наголошують на тому, що поведінка особистості в небезпечній ситуації залежить від багатьох чинників: психофізіологічних властивостей і загального стану організму (А. Березовський, К.Гуревич, І. Піскун), від вроджених форм поведінки – рефлексів (З. Фрейд), від ціннісних орієнтацій особистості (І. Бех, Л. Орбан-Лембрик), від рівня володіння правилами безпечної поведінки (Н. Денисенко, О. Лоза) [3].

Нами був проведений констатувальний експеримент, після якого ми розробили психокорекційну програму, що мала на меті зниження негативних проявів ризикової поведінки у життєдіяльності підлітків.

Засоби та методи корекції: соціально-психологічний тренінг

(дидактичний), ігри. В програмі використані наступні методи і техніки: метод позитивної психотерапії (притчі, метафори), проєктивне малювання, методи релаксації, аналіз ситуацій, рольові ігри, завдання на самопізнання, метод «тренування поведінки», інформаційні повідомлення тощо.

В програмі використані матеріали міжнародних молодіжних проєктів «Рівний – рівному», «Діалог», «Стратегії розв'язання конфліктів у спілкуванні».

Очікувані результати: позитивний вплив на розвиток самосвідомості підлітків, як передумови їхнього особистісного зростання, осмислення та корекція ризикової поведінки, підвищення самооцінки, розвиток мотиваційно-ціннісних орієнтацій, зміна реагування та корекція поведінки в різноманітних ситуаціях.

Етапи корекції: 1. Настановчий; 2. Корекційний; 3. Етап оцінки соціально-психологічного тренінгу. Нами було проведено десять занять. Заняття розраховані на 90 хвилин. Періодичність занять: 1 – 2 рази на тиждень.

Кількість учасників – 16-20 учнів (за результатами діагностики, в яких виявлені середній та високий рівень схильності до ризикової поведінки).

Вік учасників – 13-15 років.

Мета даного тренінгу: корекція ризикової поведінки полягає у навчанні та самовдосконаленні підлітка через утворення безпосереднього життєвого досвіду в спеціально організованому груповому контексті за сприяння ведучого-психолога.

Безпосереднім механізмом проведення тренінгу є розвиток компетентності у вирішенні питання корекції проявів ризикової поведінки, що допомагає вплинути на інтрапсихічні зміни, які полягають у «феномені впливу міжособистісного поля на особистість учасників групи».

Ще один механізм – це поєднання індивідуально-групового підходу, який забезпечує активну соціально-психологічну підготовку для вирішення проблем тривожності, стресостійкості і унормованості поведінки дітей групи «ризик» [5].

Форма тренінгу: особистісно-розвиваюча, спрямована на розвиток спеціальних умінь, механізмів подолання проблемних ситуацій, тривожності та поглиблення аналізу та самоаналізу.

У даній комплексній програмі використовуються наступні методи: ігровий (дидактична гра, контргра); дискусійний (аналіз ситуації, групова дискусія); невербальний (психогімнастика, проєкція) [5].

На ефективність тренінгу безпосередньо та опосередковано впливають наступні фактори фізичного та соціального середовища: організація ізольованого приміщення та розміщення учасників в коло, за столами; технічне забезпечення кожного учасника ігровим набором елементів; склад групи добирається за результатами діагностики схильності до ризикової поведінки; створення атмосфери довіри, психологічної безпеки та продуктивності у групі; довід психолога як ведучого групового процесу;

Після проведеного нами соціально-психологічного тренінгу ми зробили повторне дослідження для визначення ефективності психокорекційної програми, використавши для цього такі методики: «Дослідження схильності підлітків до ризику»(опитувальник О.Г. Шмельова); «Дослідження ціннісних орієнтацій за методикою М. Рокича.

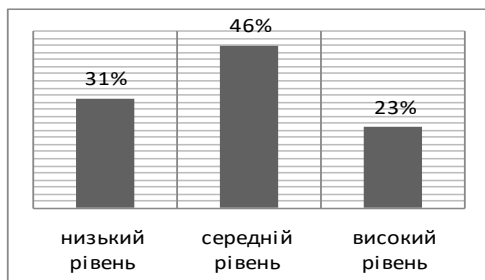

Рис.1. Результати до тренінгу (n=20)

Розглянемо результати порівняльного аналізу схильності підлітків до ризику (за опитувальником О.Г. Шмельова: рис. 1. Схильність підлітків до ризику за опитувальником О.Г. Шмельова до проведення психокорекції ризикової поведінки підлітків; рис.2. Схильність підлітків до ризику за опитувальником О.Г.Шмельова після проведення психокорекції ризикової поведінки підлітків (n=20).

Розглянемо результати порівняльного аналізу ціннісних орієнтацій підлітків схильних до ризикової поведінки за методикою М. Рокича (табл. 1.)

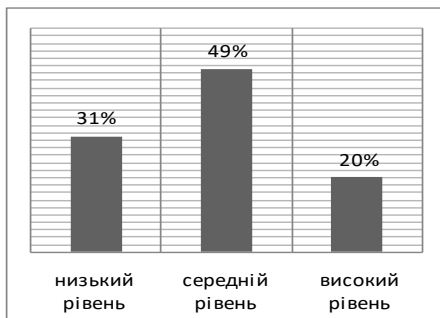

Рис. 2. Результати після тренінгу (n=20)

Таблиця 1.
Порівняльний аналіз ціннісних орієнтацій підлітків схильних до ризикової поведінки

Категорії цінностей	Підлітки схильні до ризикової поведінки (n=20), 36,6%	
	до тренінгу	після тренінгу
Термінальні цінності		
здоров'я	8,00 %	11,00 %
хороші друзі	9,10 %	8,10 %
любов	8,00 %	7,00 %
матеріальне забезпечення	8,20 %	6,00 %
щаслива сім'я	3,30 %	4,50 %
Інструментальні цінності		
незалежність	10,00 %	7,00 %
вихованість	4,20 %	6,10 %
відповідальність	7,20 %	9,10 %
життєрадісність	9,20 %	7,20 %
чесність	6,00 %	7,30 %
Вітальні цінності		
доброта	7,00 %	6,20 %
товариськість	7,20 %	5,20 %
готовність допомогти	9,00 %	11,00 %
розуміння	5,00 %	7,00 %
чесність	8,40 %	7,20 %

Після проведеної нами психокорекційної роботи та повторних досліджень, ми можемо зазначити, що кількість учнів схильних до ризикової поведінки знизилася на 3%, також змінилося відсоткове відношення ціннісних орієнтацій за методикою М. Рокіча, що дає нам можливість стверджувати, що психокорекційна програма є ефективною.

Отже, психологічна корекція ризикової поведінки полягає у навчанні та самовдосконаленні людини через утворення безпосереднього життєвого досвіду в спеціально організованому груповому контексті за сприяння ведучого-психолога. Проведення соціально-психологічних тренінгів є надзвичайно важливим і актуальним видом роботи з підлітками, оскільки в ході заняття ми можемо спостерігати за поведінковими реакціями, спробами вирішення життєвих ситуацій. Така робота буде доречною після проведення анкетувань та емпіричних досліджень з метою визначення предмета корекції. Після проведеної нами психокорекційної роботи та повторних досліджень, ми можемо зазначити, що спостерігається позитивна тенденція в зниженні проявів ризикової поведінки, також змінилося відсоткове відношення ціннісних орієнтацій, що підтверджує ефективність нашої психокорекційної програми.

Список використаних джерел

1. Балакірева О. М. Диференціація життєвих шляхів молодого покоління залежно від факторів соціального середовища / О. М. Балакірева // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. – 2007. – №13. – С. 6-9.
2. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С., Школа проти СНІДу. Профілактика ризикованої поведінки: Посібник для вчителя / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко. – Київ, 2009. – 256 с.
3. Кошова І. В. Психологія девіантної поведінки: навчальний посібник / І. В. Кошова. – Ніжин : вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 167 с.
4. Лещук Н. О. Дорослішай на здоров'я: навч.-метод. посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич, О. А. Голоцван. – К., 2012. – 214 с.
5. Мілютіна К. Форми психокорекційного впливу / К. Мілютіна. – К., 2007. – 144 с.